

Спадщина професора Владислава Федоренка як підґрунтя розвитку судово-експертної діяльності у сфері інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації

Валентин Верьовкін

кандидат філологічних наук, докторант, головний державний інспектор,
Державна податкова служба України, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5849-9885>, v.veryovkin@gmail.com

Сфера інтелектуальної власності зазнає змін у цифрову добу, що зумовлює нові виклики для судових експертиз. Спадщина професора Владислава Федоренка забезпечує методологічне підґрунтя для розвитку експертиз, зокрема в умовах е-аудиту та цифрових злочинів.

Ключові слова: *судова експертиза; інтелектуальна власність; цифрова трансформація; е-аудит, SAF-T UA; XML-документи; військові експертизи; методики; Владислав Федоренко.*

The Legacy of Professor Vladyslav Fedorenko as a Foundation for the Development of Forensic Expertise in the Field of Intellectual Property in the Context of Digital Transformation

Valentyn Verovkin

The field of intellectual property is undergoing significant changes in the digital era, creating new challenges for forensic expertise. The legacy of Professor Vladyslav Fedorenko provides a methodological foundation for the development of expertise, particularly in the context of e-audit and digital crimes.

Keywords: *forensic expertise; intellectual property; digital transformation; e-audit; SAF-T UA; XML documents; military expertise; methodologies; Fedorenko.*

Сфера інтелектуальної власності зазнає суттєвих змін під впливом цифрової трансформації суспільства [1, с. 45]. Поширення електронних творів, комп'ютерних програм, мультимедійного контенту та баз даних супроводжується зростанням кількості спорів щодо їхнього правового статусу та охорони прав [2, с. 112]. Стрімкий розвиток цифрових технологій та впровадження нових інструментів створюють виклики для судових експертиз, зокрема у сфері дослідження

цифрових носіїв інформації, що потребує не лише застосування сучасних технологічних засобів, а й нових знань та підходів [3]. Методологічна складова може й має спиратися на фундаментальні принципи, закладені попередніми поколіннями науковців.

Водночас війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, поставила перед судовими експертами нові завдання: документування завданих збитків, збирання доказів для міжнародних судових інстанцій, оці-

нювання втрат інтелектуальних та економічних ресурсів. У цих умовах історичний досвід і сучасні методологічні напрацювання постають елементами розвитку експертної діяльності, які доповнюють одне одного. Так, у доволі короткий період часу було започатковано проведення військових експертиз у науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України [4, с. 3]. Цей напрям офіційно закріплено шляхом набуття чинності наказом Міністерства юстиції України від 27 липня 2015 року № 1350/5, яким зареєстровано 13 методик військових експертиз. У наступні роки (2016—2017) їх кількість зросла ще на 5—7, а в 2020—2021 роках — додатково на понад 10 методик, що підтверджує активний розвиток цього напрямку в умовах воєнних викликів.

Варто зазначити, що низка методик судових експертиз, створених у Російській Федерації, була виключена з Державного реєстру України [5]. Зокрема, понад 40 методик втратили чинність у зв'язку з неможливістю їхнього подальшого застосування як таких, що розроблені іноземною державою-агресором. Це, своєю чергою, зумовило потребу в розробленні нових національних методик, що відповідають міжнародним стандартам та сучасним викликам.

Так, за даними Реєстру, приблизно 25—30 методик зареєстровано ще до 1991 року (час існування СРСР), це переважно криміналістичні, трасологічні, балістичні та початкові експертизи документів. Звісно, зважаючи на свою суть, деякі з них не втрачають своєї актуальності до сьогодні.

Методики судових експертиз, зареєстровані ще до 1991 року, мали переважно узагальнений характер і охоплювали базові напрями криміналістики (почеркознавство, трасологію, технічну експертизу документів, балістику), товарознавчі, будівельно-технічні та економічні дослідження. У сучасних умовах ці напрями зазнали суттєвої трансформації та деталізації: криміналістичні експертизи розділилися на низку спеціалізацій із додаванням цифрових носіїв; будівельно-технічні та земельні — на комплексні інженерні та оціночні; економічні — на фінансово-кредитні, податкові, бухгалтерські та дослідження у сфері інтелектуальної власності. Отже, колишні узагальнені радянські методики стали підґрунтям для формування сучасної багатовекторної системи експертних спеціальностей в Україні, що відповідає новим суспільним викликам і міжнародним стандартам.

Розвиток нових форматів експертиз можливий лише за умови постійного оновлення науково-методичної бази, створеної попередніми поколіннями вчених, адже знання має накопичувальний ефект, подібний до ефекту критичної маси: попередні нашірвання або відмирають і зникають, або трансформуються в нове знання, або навіть формують нові напрями науки. Це своєрідна еволюція наукового поступу.

У цьому контексті на особливу увагу заслуговує спадщина професора Владислава Федоренка, одного з найвизначніших діячів у сфері судової експертизи інтелектуальної

власності. Він зробив вагомий внесок у становлення та розвиток цієї галузі в системі Міністерства юстиції України, послідовно наголошуючи, що розвиток судової експертизи має ґрунтуватися як на історичній тягlostі, так і на стратегічному плануванні, здатному врахувати новітні технології та потреби суспільства. Поєднання цих двох аспектів робить його спадщину надзвичайно цінною для сучасного етапу.

В одній зі своїх праць Федоренко визначив стратегічні пріоритети розвитку Центру як наукової установи, що має діяти на основі чітко сформульованої стратегії («зелена» та «біла» книги розвитку), системного планування, визначення цілей, ресурсів і показників результативності [6, с. 27—30]. Такий підхід може застосовуватися не лише до розвитку Центру як інституції, а й до судово-експертної діяльності загалом, оскільки ця установа стала своєрідною колицкою розвитку напряму в Україні.

Мета дослідження — виявити ключові ідеї та підходи, закладені професором Владиславом Федоренком у процесі становлення судово-експертної діяльності у сфері інтелектуальної власності, та обґрунтувати можливості їхнього застосування в сучасних умовах цифрової трансформації.

Пропонуємо розглядати спадщину професора Владислава Федоренка не лише як історичний етап розвитку експертизи, а й як методологічне підґрунтя для модернізації судово-експертної діяльності в цифрову добу.

Його підходи відображали бачення судової експертизи як інтегрованої

системи, що поєднує науку, практику та міжнародні стандарти. Розвиток науково-дослідної та методичної діяльності він розглядав як основу для формування сучасної експертної школи, здатної генерувати нові знання та адаптувати їх до потреб правосуддя. Розроблення й упровадження методик судово-експертних спеціальностей забезпечували уніфікацію та стандартизацію досліджень, тоді як акцент на комплексності й міждисциплінарності давав змогу поєднувати правові, технічні та економічні аспекти для отримання більш обґрунтованих висновків. Важливим складником спадщини стало прагнення до підвищення якості експертиз і здобуття міжнародного визнання, що відкривало українським установам можливості інтеграції у світовий експертний простір та підвищувало довіру до їхніх результатів.

У сучасних умовах цифрової трансформації ці підходи набувають нового змісту. Розвиток науково-дослідної діяльності передбачає створення методик для дослідження електронних доказів, цифрових творів та баз даних; методична робота зосереджується на уніфікації процедур аналізу електронних носіїв інформації та результатів е-аудиту. Комплексні міждисциплінарні експертизи дедалі частіше поєднують правову оцінку об'єктів інтелектуальної власності з технічними (ІТ, телекомунікаційними) і економічними дослідженнями. Підвищення якості та міжнародне визнання тепер тісно пов'язані з упровадженням цифрових стандартів, сертифікацією лабораторій

за *ISO* та інтеграцією українських експертних установ у європейський простір. Отже, спадщина професора Владислава Федоренка стає фундаментом для модернізації експертної практики в цифрову добу.

Так, одним із відносно нових напрямів, які можуть вплинути на розвиток судової-експертизи, є впровадження електронного аудиту (далі — *e-аудит*), передбаченого розділом 4.2.2(b) Національної стратегії доходів до 2030 року [7, с. 15]. Цей інструмент, узгоджений з МВФ, ураховує рекомендації Світового банку та євроінтеграційні зобов'язання України й покликаний забезпечити цифрову трансформацію контрольно-перевірочної роботи. Його ключовим елементом є стандартний аудиторський файл (*SAF-T UA*), форма та структура якого вже нормативно закріплені. Для платників податків *e-аудит* означає підвищення достовірності обліку, можливість оперативного виправлення помилок та зменшення ризику необґрунтованих перевірок, тоді як для податкових органів — це автоматизація управління ризиками, стандартизація процедур та зменшення впливу людського чинника. Станом на 2024 рік підписано та пролонговано 24 меморандуми з великими платниками податків, які беруть участь у тестуванні *SAF-T UA*, що підтверджує поступовість і системність впровадження цього інструмента за підтримки програми *EU4PFM*.

Запровадження *e-аудиту* поряд із беззаперечними перевагами створює й нові ризики цифрових злочинів, що будуть потребувати судово-експертного реагування. Ідеться про

можливість навмисних маніпуляцій із файлами *SAF-T UA*, несанкціонованого доступу до електронних кабінетів платників податків, застосування шкідливого програмного забезпечення для приховування облікових даних, підробку цифрових підписів та сертифікатів. У такому разі актуалізується потреба в комплексних експертизах — комп'ютерно-технічних (для перевірки цілісності файлів та цифрових підписів), економічних (для встановлення реальності відображених господарських операцій), телекомунікаційних (для аналізу передавання даних та виявлення несанкціонованого втручання) та експертиз електронних документів. Отже, спадщина професора Владислава Федоренка щодо розвитку методичної бази та міждисциплінарності експертиз набуває особливої ваги в цифрову добу, адже забезпечує концептуальне підґрунтя для протидії новим видам правопорушень у сфері *e-аудиту*.

У сучасній практиці судових експертиз електронні документи у форматі *XML* уже визнані об'єктами дослідження, зокрема в економічних експертизах, де вони розглядаються як цифрові носії з юридичною доказовою силою [8, с. 12—14]. Це відкриває можливості для застосування аналогічних підходів до стандартного аудиторського файлу *SAF-T UA*. Дослідження *SAF-T UA* в межах судово-експертної діяльності полягатиме в перевірці цілісності та автентичності *XML*-файлу, валідації його структури відповідно до затверджених *XSD*-схем, криптографічній перевірці електронних підписів та сертифікатів,

а також у зіставленні даних, що містяться у файлі, з первинними бухгалтерськими та податковими документами підприємства. Окреме значення має встановлення фактів можливих маніпуляцій або несанкціонованого втручання у процес формування та передання *SAF-T UA* до контролюючого органу. Отже, експертиза *SAF-T UA* буде поєднувати методи комп'ютерно-технічного, економічного та документознавчого аналізу, забезпечуючи підтвердження достовірності електронної звітності та її доказового значення в судових справах.

Тобто ці положення можуть стати базою не лише для інтеграції національної системи судових експертиз у європейський простір, а й для подальшого розвитку напряму судово-експертної діяльності загалом та у сфері інтелектуальної власності зокрема.

Отже, спадщина професора Владислава Федоренка має стратегічне значення для модернізації судово-експертної діяльності в Україні, збереження її наукового потенціалу та розвитку в умовах цифрової трансформації.

Перелік джерел посилання

1. Інтелектуальна власність : підручник / за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. Київ, 2019. 656 с.
2. Цимбалюк В. С. Право інтелектуальної власності у цифрову добу. Харків, 2020. 312 с.
3. Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності : офіц. вебсайт. URL: <https://www.intelect.org.ua> (дата звернення: 21.09.2025).
4. Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5 : наказ Мініюсту України від 27.07.2015 р. № 1350/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-15#Text> (дата звернення: 21.09.2025).
5. Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua> (дата звернення: 21.09.2025).
6. Федоренко В. Л. Концепція розвитку судової експертизи в Україні: «зелена» та «біла» книги розвитку. Київ, 2017. 148 с.
7. Національна стратегія доходів до 2030 року : схвал. розпорядж. КМУ від 30.12.2022 р. № 1327-р. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 21.09.2025).
8. Електронні документи як об'єкт дослідження в економічній експертизі: сьогодення і перспективи : мат-ли міжнар. кругл. столу (Дніпро, 14.05.2021). Дніпро, 2021.